

**ZÁKLADNÍ
ŠKOLA**

TOMÁŠE GARRIGUA MASARYKA

KONCENTRAČNÍ TÁBOR **AUSCHWITZ - BIRKENAU**

Závěrečná práce žákyně 9. ročníku

Školní rok **2019/2020**

Adéla Fürješová, 9. A

Annotation

In my final work on the topic Concentration camp Auschwitz – Birkenau I would like to tell you some information. I write about the life of prisoners in the concentration camp. There were especially people who were imprisoned and tortured in the camp. It is still considered as one of the largest extermination camps in Europe. I chose this topic because I am interested in the history of the camp Auschwitz – Birkenau and it is very interesting the fact how people could survive the inhuman conditions in the camp.

Poděkování

Děkuji Mgr. Iloně Opletalové za cenné rady a pomoc při přípravě a zpracování mé závěrečné práce.

Obsah

1 Úvod	1
2 Základní informace a historie	1
3 Auschwitz I, II, III	1
3.1 Auschwitz I.....	1
3.2 Auschwitz II - Birkenau.....	4
3.3 Auschwitz III - Monowice.....	6
4 Život a podmínky Židů v koncentračním táboře	6
4.1 Hrůzy, které prováděli vojáci SS	7
4.2 Strava	8
4.3 Práce vězňů	9
5 Josef Mengele	10
5.1 Život.....	10
5.2 Jeho působení v táboře.....	11
5.3 Pokusy.....	11
5.4 Konec války a Mengeleho útěk	12
5.5 Smrt Mengeleho.....	12
6 Moje návštěva Osvětimi a Březinky	12
6.1 Datum návštěvy	12
6.2 Ochranka tábora.....	13
6.3 Dojmy z tábora	13
6.4 Březinka	13
7 Koncentrační tábor ve filmu a literatuře	14
7.1 Filmy.....	14
7.2 Knihy	15
8 Závěr	15

9 Zdroje.....	16

1 Úvod

Tohle téma jsem si vybrala, protože mě zajímá historie. Také mě zaujalo období druhé světové války a především nelidské, až kruté osudy a podmínky lidí v táborech smrti. Přiblížím vám jednotlivé části koncentračního tábora Auschwitz – Birkanau, seznámím vás se způsobem života Židů v táboře, s působením doktora Josefa Mengeleho, který prováděl jedny z nejohavnějších pokusů na lidech. O Auschwitz - Birkenau existuje mnoho knih, filmů, dokumentů a rozhovorů s vězni, kteří přežili. Dále vás obeznámím s literaturou a filmy, které jsem zhlédla či četla. V neposlední řadě se s vámi ráda podělím o mé dojmy z návštěvy tábora.

2 Základní informace a historie

Koncentrační tábor Auschwitz – Birkenau, česky Osvětim - Březinka, byl jeden z největších vyhlazovacích táborů převážně pro židovskou rasu. Nachází se na jihozápadě Polska a fungoval během druhé světové války. Tábor byl založen na rozkaz Heinricha Himmlera v roce 1940. Pár dní poté dostal post velitele Rudolf Höss a 4. května byl oficiálně jmenován velitelem tábora. V roce 1941 bylo rozhodnuto, že tábor bude určen k vyhlazování především židovské rasy. V táboře zemřelo 1,6 milionů vězňů, a to nejvíce Židů (960 tisíc), což tvořilo 90 % všech mrtvých, dále také 19 tisíc Romů a 75 tisíc Poláků. Polsko v roce 1947 založilo muzeum na počest všech mrtvých ve dvou prvních táborech. V dnešní době je tábor velmi depresivní místo pro návštěvníky.

3 Auschwitz I, II, III

3.1 Auschwitz I

Auschwitz I byl založen na rozkaz Heinricha Himmlera v roce 1940. Původně tábor sloužil pro ruské válečné zajatce během druhé světové války. Tábor se skládal z 22 zděných budov, 8 z nich bylo patrových a 14 přízemních. Později byl tábor rozšiřován.

Do Auschwitz I patří brána, která byla jediný vchod i východ tábora. Dnes je velmi známá, na bráně je napsáno „Arbeit macht frei“, což znamená „práce osvobozuje“. Touto bránou denně prošlo několik tisíc lidí. Dále do bloku I patří takzvaný táborový špitál, který sloužil jako ošetrovna pro vězně. Když se někdo do táborového špitálu dostal, nepřežil většinou dlouhou dobu. Ve špitále lidé umírali i kvůli nedostatku léků. V roce 1941 vojáci SS

začali radikální likvidací vězňů, což znamenalo, že jim nedali ani šanci se vyléčit a rovnou je poslali do plynových komor, nebo dostávali smrtící injekci. Špitál fungoval také jako místo, kde doktoři vykonávali na vězních pokusy, které většinou znamenaly smrt pro vězně.

Obrázek 1 - brána tábora Auschwitz – Birkenau

V bloku I byl ženský tábor, který sloužil jen pro dospělé ženy. Tuto část tábora dělila od mužů vysoká zeď. V ženském táboře bylo vězněno více než 17 000 žen, jak židovských, tak i německých. Během pěti měsíců zde umíraly tisíce žen na epidemii, vyhladovění a na jiné nemoci, také mnoho žen zemřelo v plynových komorách.

Dále byl v Auschwitz I pracovní tábor pro ruské válečné zajatce, kde se nacházelo asi 10 000 mužů, kteří umírali ve větších skupinách, zabíjeli je jak cyklonem B, tak i střelbou. Cyklon B byl jedovatý plyn, který člověka usmrtil do 15 minut. Necelých 1000 mužů bylo přemístěno do Březinky, která v té době ještě byla ve výstavbě.

V bloku 10 prováděli lékaři ty nejhrůznější experimenty na lidech, a tím porušovali lékařskou etiku. Součástí bloku 11 byla stěna smrti, kde vojáci SS stříleli vězně, kteří byli podezřelí z plánu o útěk z tábora. Nejdříve byli surově vyslýcháni, výslech většinou skončil rozsudkem smrti. Dále také v bloku umírali kvůli tomu, že jejich spoluvězeň se pokusil z tábora utéct. Zemřel zde také Maksymilian Maria Kolbe, který se obětoval za záchranu jiného muže, který nechtěl zemřít, protože měl rodinu.

Obrázek 2 - Stěna smrti

Poslední části, které patří do Auschwitz I, jsou krematorium a první plynová komora, kde se denně spalovalo až 340 těl. Tato komora byla v provozu skoro tři roky. Zabíjelo se cyklonem B, který dříve používali jako hygienický prostředek. Až po čase s ním začali experimentovat a poté se stal nástrojem hromadného zabíjení lidí. Cyklon B se vhazoval do otvoru, který byl na střeše plynové komory. Tato komora se přestala používat z důvodu, že se později zbudovaly větší.

Obrázek 3 - plynová komora

3.2 Auschwitz II - Birkenau

Auschwitz II - Birkenau se nachází tři kilometry od Osvětimi v bývalé vesnici Birkenau neboli Březinka. Březinka sloužila jako největší vyhlazovací tábor během druhé světové války. Jeho výstavba začala roku 1942, ale pouze zčásti. Celý tábor byl dokončen v roce 1944.

Do Auschwitz II patří nová rampa v Birkenau. Rampa byla používána od roku 1944, do té doby vlaky zastavovaly před táborem. Na rampě se provádělo rozdělování vězňů lékaři SS. Cca 75 % lidí bylo posláno hned do plynových komor, zbytek na tvrdou práci. Vlaky obvykle přijížděly s 20 vagóny. Rampa byla osvětlena, a tak mohly přijíždět vlaky i v noci. Dále zde byly sektory, které sloužily k rozdělování vězňů, a sauna, ta sloužila pro nově příchozí vězně. Zde byli registrováni, dezinfikováni a tetováni. Do sauny šli však jen ti, kteří byli vybráni vojáky SS a působili jako praceschopní. Plynové komory zahrnovaly i krematoria. V roce 1943 byly dokončené další komory, v nichž se denně spalovalo až 4400 těl. Byla zde postavena čtyři krematoria. Krematoria II a III byla totožná, zde se lidé svlékali a mysleli si, že jdou do sprch a provést hygienu. Netušili, že jdou přímo na

smrt. Do plynové komory se umístilo přibližně 3000 lidí. Obě krematoria byla 20. ledna 1945 vyhozena nacisty do vzduchu, aby zakryli důkazy o hrůzných zločinech. Poslední, co patřilo do Auschwitz II, byla krematoria IV a V. Narozdíl od dalších neměla podzemní prostory, do komory se vešlo asi 2000 lidí. Svědci tvrdí, že lidé zde zemřeli do 15 minut. Tato krematoria měla osm pecí na spálení těl, v každé z nich bylo možné spálit až 770 těl denně. Krematorium IV shořelo při vzbouření Židů v roce 1944.

Obrázek 4 - rampa

Obrázek 5 – pec na pálení těl

3.3 Auschwitz III - Monowice

Auschwitz III byl v provozu od roku 1942. Původně byl určen na výrobu chemických a kapalných látek. Monowice byl spíše pracovní tábor, ale i zde došlo k masovému vraždění lidí. V roce 1944 bylo v táboře umístěno více než 11 000 vězňů. I zde byly baráky přeplněny, avšak z části byly vytápěny a měly okna. Vykonyvala se zde sterilizace, což znamená umělé vyvolání neplodnosti. Provádí se chirurgicky. Přišlo zde o život přes 10 000 vězňů.

4 Život a podmínky Židů v koncentračním táboře

Židé cestovali někdy i 12 dní transportem, a to ve vagónech pro dobytek. V transportu přežili lidé, kteří byli uprostřed. Ti, kteří byli na krajích vagónu, většinou zemřeli na vyhladovění, nebo umrznutí. Židé a jiné rasy lidí byli považováni nejenom za vězně, ale i za pracující v táboře. Museli dodržovat přísná pravidla, kdo tak neučinil, byl okamžitě zabit. Někteří přežili měsíce, jiní týdny a někdo ani hodinu po příjezdu. Vězni také často páchali sebevraždy. Ve většině případů se domluvily dvojice a rozběhly se proti ostatnému plotu, který byl plný elektriny.

Obrázek 6 - vagón pro přepravu vězňů

Obrázek 7 - ostnatý plot

4.1 Hrůzy, které prováděli vojáci SS

Při příjezdu vězňů na rampu prováděli vojáci SS a lékaři rozdělování, tzv. selekci. Chtěli vědět, jak budou nově příjíždějící reagovat na odloučení s nějakým členem rodiny. Následovaly různé reakce lidí, protože každý z nich prožil něco jiného. Jakmile byli násilím vyhnáni z vagónu pro dobytek, vojáci posílali nově příjíždějící na pravou, nebo levou stranu, na jedné ze stran je čekala smrt. Na začátku selekce vojáci SS chtěli po nových vězních, aby si pověsili svoje oblečení na háčky a zapamatovali si číslo. Vojáci je totiž hnali do plynových komor, ale lidem řekli, že jdou pouze do sprch. Vězni byli nuceni se dívat, jak členové jejich rodin umírají u tzv. zdi smrti, aniž by jim mohli pomoci, jinak by byli zabiti. Esesáci byli plní nenávisti vůči lidem v táboře, a když se opili, začali střílet po vězních za účelem zábavy.

Obrázek 8 – zavazadla

4.2 Strava

V táboře se umíralo i na podvýživu, tedy nedostatek stravy. Vězni dostávali jídlo s nízkým počtem kalorií. Ženy dostaly přibližně stravu o 250 kaloriích a muži o 300 kaloriích. Ráno většinou měli jen trochu čaje. Oběd představovaly nekvalitní potraviny, nejčastěji plesnivý chléb a shnilé brambory. K večeři neměli prakticky žádné jídlo. I při nedostatku potravy museli vykonávat těžkou a namáhavou práci.

Obrázek 9 - nádoby vězňů

4.3 Práce vězňů

Jejich práce byla různá, uklízeli mrtvá těla a házeli je do jam, které museli vykopat. Skládali těla vedle sebe a na sebe, nijak netřídili mrtvoly žen, mužů a dětí. Děťmi zaskládali mezery mezi dospělými. Těla mrtvých vězňů se pálila v tzv. pecích a jejich popel se používal jako hnojivo na půdu. Vězni též museli vynášet mrtvá těla z komor, kde se používal plyn s názvem cyklon B.

Obrázek 10 - rozpadlá plynová komora

5 Josef Mengele

5.1 Život

Josef Mengele se narodil 16. května roku 1911. Josef byl velmi nadaný ve škole, kde patřil k nejchytřejším žákům. V roce 1930 úspěšně odmaturoval. Nejdříve zvažoval, že by mohl být zubařem, ale nakonec se dal na cestu genetiky a antropologie. V roce 1935 obhájil titul doktora filosofie. Trpěl psychopatickou poruchou osobnosti. V roce 1939 se oženil se svou první manželkou Irene Schönbein. Jeho manželství trvalo devět let. Irene neměla žádné tušení o tom, jaké ohavné pokusy dělal její manžel na lidech. Rok před koncem války se Josefovi a Irene narodil syn Rolf, ale Mengele o něj nejevila skoro žádný zájem kvůli plánovanému útěku.

Obrázek 11 – Josef Mengele

5.2 Jeho působení v táboře

Josef Mengele byl v roce 1943 poslán do Osvětimi jako lékař. Byl to německý lékař SS, který prováděl za druhé světové války na vězňích v koncentračních táborech hrůzné pokusy, které byly neslučitelné se životem, především na ženách a dětech. Přezdívalo se mu také Anděl smrti. Nikdy se za své zločiny nestyděl a nebylo mu to líto. Dodnes je označován jako nejohavnější doktor historie. Lidé v táboře jej považovali za velitele lékařů, ale tento post nikdy nedostal. Přesto se stal šéflékařem v ženském táboře v Birkenau. Mengele si rychle zvykl na život Osvětimi a krátce po svém příjezdu začal posílat lidi všelijaké rasy do plynové komory. Po krátké době, kdy působil v táboře, poslal do plynu tisíce Romů, ty považoval za nejméně cennou rasu. Mengele většinou čekal na transport dalších vězňů a rozhodoval ve většině případů, jestli půjdou rovnou na smrt, anebo jim dá možnost přežít tu hrůzu. Mengele působil na rampě jako klidný lékař, ale během chvíle se z něj dokázala stát bestie. Vždy ho nejvíce zajímala árijská rasa, tyto lidé byli typičtí modrýma očima a blondatými vlasy.

5.3 Pokusy

Mengele se podílel na experimentech zkoumajících plodnost žen, prováděl genetické pokusy na dvojčatech a snažil se najít způsob, jak zaručit, aby Němci plodili pouze árijské potomky. Vpichoval lidem do očí injekce, které měly změnit barvu očí. Většinou tenhle pokus skončil smrtelně, anebo s trvalými následky a byl hodně bolestivý. Srovnával také dvojčata

a dbal na to, aby byla dvojčata dobře vyživená. Prováděl na nich pokusy, ve většině případů bez analgetik. Pitval jejich těla, srovnával jejich orgány. Mengele byl posedlý svými hrůznými experimenty na lidech. Ponechával si orgány a svaly na ostatní pokusy.

5.4 Konec války a Mengeleho útěk

Když končila válka, měl Mengele pouze dvě možnosti, buď smrt, anebo uprchnout. V lednu 1945 tedy opustil Osvětim, domníval se totiž, že se blíží konec války. Vzal většinu záznamů o experimentech, které si uschoval. Část z nich byla na jeho rozkaz zničena vojáky SS. Skrýval se v různých částech Německa. Rodina byla přesvědčena o jeho nevině, tak jej navštěvovala a pomohla mu utéct do zahraničí. V červenci 1949 vyplul do Jižní Ameriky pod falešným jménem Helmut Gregor.

5.5 Smrt Mengeleho

Mengele se v roce 1958 podruhé oženil s vdovou po zesnulém bratrovi. Měl však zprávu, že bude dopaden, tak uprchl do Paraguaye. Podařilo se mu utéct a roku 1979 v únoru při plavání umřel ve vlnách Atlantiku. S největší pravděpodobností dostal křeč, nebo infarkt. Vědci zjistili, že se jedná opravdu o Mengeleho díky vzorku DNA jeho syna Rolfa.

6 Moje návštěva Osvětimi a Březinky

6.1 Datum návštěvy

Dne 15. října 2019 jsem navštívila bývalý vyhlazovací tábor. Moje první dojmy byly velmi smíšené, jakmile jsme dojeli na místo, už v dáli jsem spatřila velký areál. Na první pohled bylo zřejmé, že se jedná o tábor Auschwitz – Birkenau, který byl obehnan vysokým drátěným oplocením.

Obrázek 12 - oplocení tábora

6.2 Ochranka tábora

Než se vejde do samotného tábora, musí se projít přísnou kontrolou. S sebou si můžete vzít pouze malou taštičku, s kabelkou nebo batohem vás do areálu Auschwitz nepustí. Do tábora si také nesmíte brát žádné ostré předměty. Tábor si lze projít samostatně, nebo také s průvodkyní.

6.3 Dojmy z tábora

Je nepopsatelný pocit, když člověk stojí na místě, kde před několika lety prošly tisíce lidí, kteří se ve většině případů nevrátili a zahynuli v táboře, kde byli vězněni a krutě mučeni. Šla jsem do několika domů, včetně plynových komor, nebo také do krematorií a k pecím, kde se tehdy páčila těla obětí. V táboře také najdete místa, kde se nesmí mluvit, např. v bloku 11 a u stěny smrti. Celý tábor je oplocený ostnatým drátem. Moje dojmy z tábora byly a jsou pořád smíšené, poněvadž na mě působí dosti smutně a úzkostlivě. Myslela jsem si, že Auschwitz je o dost větší, ale překvapil mě menší rozlohou. A Březinku jsem si zase představovala jako malý areál, a ne tak obrovský. Více na mě zapůsobila Březinka, už kvůli rozloze, památníku a plynovým komorám, které si nesou silný příběh. Celkově tábor vnímám depresivním dojmem.

6.4 Březinka

Poté jsme se přemístili do Březinky, která je dosti rozlehlá. Areál Auschwitz I by se umístil do Březinky aspoň třikrát. Všude byly ostnaté dráty a větší cihlové domy. Nyní je v Březince velký památník věnovaný lidem, kteří tehdy zahynuli. Můžete zde vidět také rozpadlé trosky plynových komor, který nesou samy o sobě silný příběh. Najdete zde také dům, kde lidé spávali přitisknuti k sobě na třípatrových postelích.

Obrázek 13 – dřevěné palandy

7 Koncentrační tábor ve filmu a literatuře

7.1 Filmy

Filmů o koncentračních táborech se dá dohledat spousta.

Viděla jsem například film *Chlapec v pruhovaném pyžamu*, který mě zaujal nejvíce ze všech. Chlapec jménem Bruno žil v Berlíně, kde měl spoustu přátel. Kvůli válce se však musel se svou rodinou přestěhovat, jelikož jeho otec pracoval jako voják v táboře. Přestěhovali se do velkého domu k hustému lesu. Měl také mladší sestru, se kterou si přestával rozumět. Neměl žádné přátele, protože poblíž jejich domu nikdo nežil. Chlapec měl zakázané chodit do lesa, ale nevěděl proč. Když se hodně nudil, utíkal do lesa, za nímž uviděl velký areál, který byl celý oplocený ostnatým drátem. Za plotem zahlédl sedět hochu, který se jmenoval Shmuel. Oba se spolu skamarádili a poté za ním několik dní potají chodil a nosil mu jídlo. Shmuel mu také řekl, že v táboře ztratil otce, a proto mu chtěl pomoci. Další den Shmuel sehnal pruhované oblečení, ve kterém Židé chodili. Bruno prolezl menší dírou pod plotem a běželi spolu do tábora. Matka to zjistila a utíkala s jeho sestrou na pomoc. Otec svolal vojáky a vydali se ho do tábora najít. Bylo pozdě, oba dva zemřeli totiž v plynové komoře.

Dále jsem také viděla filmy Poslední vlak, Deník Anny Frankové a různé dokumenty o tom, jak se tehdy přežívalo v táboře, anebo jak to v nich vypadalo.

7.2 Knihy

O táboře Auschwitz – Birkenau existuje nespočet knih, většina z nich čerpá ze skutečných událostí.

Přečetla jsem také několik knih o koncentračním táboře a většina z nich mě zaujala. Například Mengeleho děvče, což je velmi zajímavá kniha, asi nejzajímavější ze všech, které jsem četla. Kniha je o dívce, která zažívala hrůzné pokusy Josefa Mengeleho. Dále mě také oslovila kniha Osvětimská ukolébavka. Vypráví o rodině, která odjela transportem do koncentračního tábora, ve kterém se musela žena s dětmi odloučit od manžela. Později žena dostala práci v tzv. špitále, jelikož byla zdravotní sestra. Ve špitále se setkala s Josefem Mengelem, který si ji oblíbil. Helena chtěla jen ochránit své děti a shledat se opět s manželem.

Vlastním také i jiné knihy, např. Narodili se, aby přežili. Tato kniha je o třech ženách, které přijely do tábora těhotné, každá popisuje, jak zde přežívala. Kniha, kterou mám také ráda, je Tatér z Osvětimi. Vypráví podle skutečnosti o člověku, který tetoval několik tisíc vězňů.

8 Závěr

Koncentrační tábor Auschwitz – Birkenau byl jeden z největších vyhlazovacích táborů v Evropě, především pro židovskou rasu a dodnes je velmi navštěvovaný a známý. Ročně ho navštěvují tisíce lidí z různých zemí světa.

Cílem mé závěrečné práce bylo předat vám více informací o životě lidí v táboře, o působení Josefa Mengeleho a jeho životě, podělit se s vámi o dojmy z mé návštěvy tábora. Závěrečné práci jsem věnovala velké množství času, protože jsem vyhledávala různé články, dokumenty a zpracovávala je do textu. Naučila jsem se tyto informace třídit, vyhledávat z nich to podstatné. Také jsem si zdokonalila své počítačové dovednosti, které doufám využiji při psaní seminárních prací na střední škole. Pokud bych měla možnost se opět podívat do tábora, tak bych určitě svoji návštěvu zopakovala.

9 Zdroje

Internet

- AUTOR NEUVEDEN. *Auschwitz I* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://osvetim-auschwitz.estranky.cz/clanky/auschwitz-i.html>
- AUTOR NEUVEDEN. *Auschwitz I* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://osvetim-auschwitz.estranky.cz/clanky/auschwitz-i.html>
- AUTOR NEUVEDEN. *Koncentrační tábor Osvětim-Auschwitz* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://osvetim-auschwitz.estranky.cz/clanky/AuschwitzII.htm>
- AUTOR NEUVEDEN. *Auschwitz III - Monowice* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://osvetim-auschwitz.estranky.cz/clanky/auschwitz-iii---monowice.html>
- AUTOR NEUVEDEN. *Koncentrační tábor Osvětim-Auschwitz* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://osvetim-auschwitz.estranky.cz/clanky/JosefMengele.html>
- AUTOR NEUVEDEN. *Anděl smrti z Osvětimi Josef Mengele a jeho pozoruhodný vztah k ženám* [online]. [cit. 19.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.dotyk.cz/magazin/josef-mengele-manzelka-20191118.html>
- GEUKES, Dr. Albert. *27. leden 1945: Osvětim - osvobození a pochod smrti* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.zwangsarbeit-archiv.de/cs/zwangsarbeit/ereignisse/27-januar/index.html>
- AUTOR NEUVEDEN. *Utrpení vězňů v Cikánském táboře v Auschwitz – Doktor Mengele tu prováděl pseudopokusy na dvojčatech* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.televizeznam.cz/video/krvava-leta/utrpeni-veznu-v-cikanskem-tabore-v-auschwitz-doktor-mengele-tu-provadel-pseudopokusy-na-dvojcatech>
- AUTOR NEUVEDEN. *Wikipedie* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Mengele
- AUTOR NEUVEDEN. *Chlapec v pruhovaném pyžamu 2008* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.youtube.com/watch?v=ticvyFu9xpY>

Literatura

- MORRISOVÁ, Heather. *Tatér z Osvětimi*. Brno: CPress, 2019, ISBN 9788026424963.
- STERN FISHEROVÁ, HOMOLOVÁ TÓTHOVÁ, Viola, Veronika. *Mengeleho děvče*. Ikar ČR: Euromedia Group, a.s., 2017, ISBN 9788026424963.
- ESCOBAR, Mario. *Osvětimská ukolébavka*. Brno: CPress, 2019, ISBN 978-80-264-2504-5.
- HOLDENOVÁ, Wendy. *Narodili se, aby přežili*. Praha: Mladá fronta a.s., 2016, ISBN 978-80-2043-800-3.

Obrázky

- Obrázek 1: ZOUHAROVÁ, Iveta. *Koncentrační tábor Osvětim – smutné svědectví genocidy* [online]. [cit. 8.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.invia.cz/blog/koncentracni-tabor-osvetim-smutne-svedectvi-genocidy/>
- Obrázek 2: vlastní fotografie [15. 10. 2019]
- Obrázek 3: vlastní fotografie [15. 10. 2019]
- Obrázek 4: AGNES. *Osvětim - koncentrační tábor Auschwitz (I., II.- Březinka) POLSKO* [online]. [cit. 9.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.turistika.cz/rady/osvetim-koncentracni-tabor-auschwitz-i-ii-brezinka-polsko/foto?id=2105709>
- Obrázek 5: vlastní fotografie [15. 10. 2019]
- Obrázek 6: AUTOR NEUVEDEN. *Všechno rozhodují náhody, říká žena, která prošla pěti koncentráky* [online]. [cit. 9.5.2020]. Dostupný na WWW: <https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/vsechno-rozhoduji-nahody-rika-zena-ktera-prosla-peti-koncentraky-158168>
- Obrázek 7: vlastní fotografie [15. 10. 2019]
- Obrázek 8: vlastní fotografie [15. 10. 2019]
- Obrázek 9: vlastní fotografie [15. 10. 2019]
- Obrázek 10: vlastní fotografie [15. 10. 2019]

- Obrázek 11: AUTOR NEUVEDEN. *Josef Mengele* [online]. [cit. 9.5.2020]. Dostupný na
WWW:https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Mengele#/media/Soubor:WP_Josef_Mengele_1956.jpg
- Obrázek 12: vlastní fotografie [15. 10. 2019]
- Obrázek 13: vlastní fotografie [15. 10. 2019]